

УДК 378. 37.03

DOI

Інна ГОЛОПИЧ

orcid.org/0000-0002-1831-9752

кандидат педагогічних наук

старший викладач кафедри українознавства факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

(Харків, Україна) e-mail: golopuchinna@ukr.net

МОЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

На сучасному етапі розвитку ринок праці висуває суворі вимоги щодо рівня кваліфікації фахівців, зокрема і таких, що задіяні в сфері правоохоронної діяльності. Випускник ЗВО має бути, насамперед конкурентоспроможним, що передбачає не лише високий рівень теоретичних знань, але й досконалі навички практичного застосування таких знань, уміння визначити проблему, проаналізувати її, виробити варіанти її розв'язання й ухвалити відповідні рішення, що неможливо без здатності мислити критично й нетривіально, виявляти творчий підхід до розв'язання суперечливих питань, якісно спілкуватися в будь-якій ситуації, пов'язаній із професійною діяльністю.

Актуальність пропонованого дослідження зумовлюється тим, що питання використання таких технологій у комунікативній підготовці майбутніх поліцейських визначається недостатньою розробленістю.

Об'єктом дослідження виступає комунікативна компетентність поліцейських. Безпосереднім предметом вивчення є інноваційні педагогічні технології, які можуть бути застосовані для формування комунікативної компетентності майбутніх поліцейських.

Автор статті ставить за мету запропонувати продуктивні інноваційні технології роботи на заняттях з української мови професійного спрямування, які сприятимуть формуванню комунікативної компетентності майбутніх поліцейських. Для досягнення цієї мети були проаналізовані сучасні інноваційні технології і з'ясовані їхні сутнісні характеристики; визначені форми найбільш ефективного застосування інноваційних технологій на заняттях з української мови професійного спрямування для майбутніх працівників правоохоронних органів.

Дослідник доходить висновку, що застосування інноваційних технологій, зокрема проєктної технології навчання, технології творчого навчання, методу ментальних карт і тренінгових технологій, забезпечить ефективне формування комунікативної компетентності майбутніх поліцейських на заняттях з української мови професійного спрямування.

Ключові слова: *інноваційна технологія, комунікативна компетентність, професійні якості фахівця, проєктна технологія навчання, технологія творчого навчання, метод ментальних карт, тренінгові технології.*

Inna GOLOPYCH

orcid.org/0000-0002-2953-7368

Senior Lecturer of the Department of Ukrainian studies, Kharkiv

National University of Internal Affairs, Ukraine

(Kharkiv, Ukraine) golopychinna@ukr.net

**POSSIBILITY OF INNOVATIVE TRAINING TECHNOLOGIES
APPLICATION FOR COMMUNICATIVE COMPETENCE FORMATION OF
FUTURE POLICE OFFICERS**

Intensive development of Ukrainian society makes certain demands on the educational and professional qualifications of employees in various fields. The main feature of graduates from higher educational establishments of any profile should be

his competitiveness which involves not only the possession of theoretical knowledge but also the ability to apply the acquired knowledge in practice, high level of general development, communication skills, ability to think integrally, critically and unconventionally, to make independent decisions, to adapt to changing conditions, to show a creative approach to the decision of these or those problematic working situations. The use of innovative technologies and teaching methods in the educational process will contribute to the development of these features.

The relevance of the research is due to the fact that the use of such technologies in the communicative training of future police officers is determined by insufficient development.

The object of the research is the communicative competence of police officers. The direct subject of the research is innovative pedagogical technologies that can be used to form the communicative competence of future police officers.

The aim of the article is to discover productive innovative technologies for working in Ukrainian language classes in a professional direction which will contribute to the formation of communicative competence of future police officers. To achieve this goal it was analyzed the modern innovative technologies and it was clarified their essential characteristics; it was identified forms of the most effective use of innovative technologies in Ukrainian language classes for professional purposes for future law enforcement officers.

The researcher concludes that the use of innovative technologies, including project-based learning technology, creative learning technology, mental maps and training technologies, will ensure the effective formation of communicative competence of future police officers in Ukrainian language classes for professional purposes.

Key words: *innovative technology, communicative competence, professional qualities of a specialist, project-based learning technology, creative learning technology, mental maps, training technologies.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку ринок праці висуває суворі вимоги щодо рівня кваліфікації фахівців, зокрема і таких, що задіяні у сфері правоохоронної діяльності. Випускник ЗВО має бути, насамперед конкурентоспроможним, що передбачає не лише високий рівень теоретичних знань, але й досконалі навички практичного застосування таких знань, уміння визначити проблему, проаналізувати її, виробити варіанти її розв'язання й ухвалити відповідні рішення, що неможливо без здатності мислити критично й нетривіально, виявляти творчий підхід до розв'язання суперечливих питань, якісно спілкуватися в будь-якій ситуації, пов'язаній із професійною діяльністю.

Аналіз останніх досліджень. Формування цих умінь і навичок, що є основоположними у виробленні комунікативної компетентності, неможливе без запровадження в освітній процес новітніх технологій і методів навчання. До питання застосування інноваційних технологій у навчальній діяльності неодноразово зверталися як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники. Так, метод ментальних карт вивчали В. Гриньова, О. Долгопол, І. Кіндрат, Л. Клачко, Н. Оксентюк, Г. Романовський, О. Резван, А. Солодовник, Р. Farrand, Н. Fearzana, Е. Hennessy та ін., технологію творчого навчання розглядали В. Александрова, С. Дімітрова-Бурлаєнко та ін., особливості втілення технології кейс-стаді з'ясовували С. Канівець, С. Ковальова, О. Резван, С. Сікорська, О. Слатвінська, Н. Шокіна, Е. Brattseva та ін., тренінгові технології досліджували О. Долгопол, Л. Лук'янова, Г. Селезньова та ін., специфіку проектної технології навчання висвітлювали О. Зосименко, О. Огієнко, О. Тележкіна, J. Williams та ін., технологія критичного мислення стало предметом розгляду в розвідках А. Кроуфорд, В. Саул, С. Терно, О. Тележкіної, О. Тягло та ін.

Однак незважаючи на значну кількість праць, у яких висвітлюються особливості застосування інноваційних технологій в освітньому процесі вищої школи, дотепер залишається нерозробленим питання використання таких технологій у комунікативній підготовці майбутніх поліцейських, що й зумовлює **актуальність** порушеної проблеми.

Об'єктом дослідження виступає комунікативна компетентність поліцейських. Безпосереднім **предметом** вивчення є інноваційні педагогічні технології, які можуть бути застосовані для формування комунікативної компетентності майбутніх поліцейських.

Мета розвідки – запропонувати продуктивні інноваційні технології роботи на заняттях з української мови професійного спрямування, які сприятимуть формуванню комунікативної компетентності майбутніх поліцейських. Для досягнення окресленої мети необхідно виконати такі **завдання**: проаналізувати сучасні інноваційні технології і з'ясувати їхні сутнісні характеристики; визначити форми найбільш ефективного застосування інноваційних технологій на заняттях з української мови професійного спрямування для майбутніх працівників правоохоронних органів.

Виклад основного матеріалу

З-поміж перспективних дидактичних засобів навчання, що забезпечують формування широкого кола компетенцій, виділяють кейс-метод, який виступає основним елементом педагогічної *технології кейс-стаді*, що передбачає аналіз і розв'язання реальних проблемних ситуацій. Проблемну ситуацію зазвичай створює викладач, а спосіб її розв'язання «витворюється» під час спільної діяльності педагога і студентів. На думку С. Канівець (Канівець, 2006: 50), вищим ступенем проблемності характеризується така ситуація, коли студент: а) сам формулює проблему; б) сам знаходить спосіб її розв'язання; в) розв'язує її; г) сам контролює правильність цього рішення.

О. Резван відзначає, що навчання із застосуванням кейсів на заняттях дозволяє спрямовувати студентів на співпрацю, взаємодію в професійній поведінці, актуалізує необхідність орієнтуватися в інформаційному середовищі, пізнавати й оцінювати власну особистість (Резван, 2015: [http](#)).

У науковій літературі визначають такі різновиди кейсів: кейс-вправа (аналіз проблеми, синтез знань для прийняття рішення), кейс-випадок (акцент на процесі отримання інформації, яку студенти повинні знайти для розв'язання проблеми), кейс-ситуація (викладач чітко визначає проблему, а студенти

розробляють й обговорюють варіанти її розв'язання), кейс-визначена проблема (викладач наводить готові варіанти розв'язання проблеми, а студенти мають обрати один із них, обґрунтувати свій вибір або знайти альтернативне розв'язання) (Шокіна, 2012).

Уважаємо, що на заняттях з української мови професійного спрямування доцільно використовувати наведені типи кейсів. Наприклад, для розвитку комунікативної компетентності майбутніх поліцейських виправданим є моделювання кейс-ситуації, у якій під час затримання громадянин провокує працівника поліції. Крім того, що студенти мають здійснити повний аналіз, чому така ситуація склалася, які бар'єри у спілкуванні її спричинили, вони повинні дібрати відповідні фрази, які допоможуть уникнути розгортання небажаного конфлікту й водночас засвідчать належне виконання службових обов'язків поліцейського.

Визначальною в організації освітнього процесу є *проектна технологія*, основу якої становить «визнання унікальної сутності того, хто навчається, його індивідуальності» (ПН, 2015: 152).

З-поміж завдань проектної діяльності виділяють такі: формувати й розвивати творчі здібності студента; розвивати уміння й навички; визначати проблему і знаходити способи її розв'язання; створювати мотиваційні чинники в навчанні й самоосвіті; виховувати почуття відповідальності за свої рішення, вчинки й дії; розвивати комунікативні вміння й навички студента (Самошкина, 2012: 139).

На нашу думку, технологія проектного навчання може успішно застосовуватися й на заняттях з української мови професійного спрямування. Формування комунікативної компетентності неможливе без вироблення мовної компетенції, яка передбачає володіння мовою на високому рівні. Отже, доречною буде дослідницька робота студентів, яка сприятиме збагаченню їхнього професійного словникового запасу. Зокрема, ідеться про виконання навчального проекту «Міні-словник вдалих виразів», метою якого є створення тематичного реєстру словосполучень, які працівник поліції зможе вживати у тій

чи іншій ситуації професійного спілкування (саме за такими ситуаціями доречно розподілити матеріал) і які будуть доповненням до обов'язкових протокольних фраз, що сприятиме більшій переконливості сказаного. Ще одним варіантом втілення проектної технології є створення словників «Синоніми в правничій термінології» та «Пароніми в правничій термінології», що допоможе студентам краще засвоїти галузеву термінологію, а відтак правильно нею послуговуватися в професійній комунікації.

Цілком погоджуємося з думкою про те, що проектна технологія навчання, яка відбиває сутність майбутньої професії, формує професійні якості фахівця, і тому її необхідно застосовувати разом з іншими видами навчально-пізнавальної діяльності студентів в освітньому процесі ЗВО (Тележкіна, 2014: 143).

Невіддільним від проектної технології навчання, на думку В. Александрової (Александрова, 2008: 21) є *технологія творчого навчання*, яка відіграє головну роль, акумулює, удосконалює евристичні інновації. У процесі творчої діяльності кожний студент стикається з проблемами більш загального характеру: йому доводиться робити науково-теоретичні узагальнення, усвідомлювати наукову картину світу, встановлювати причиново-наслідкові зв'язки між явищами й поняттями, а також аналізувати результати своєї розумової праці.

Так, на занятті з української мови професійного спрямування можна виконати завдання, що сприятимуть розвитку творчих мовленнєвих навичок, які в майбутній професійній діяльності допоможуть здійснювати якісну комунікацію. Уважаємо, що цілком виправданим буде запропонувати курсантам виконати вправу «Божевільна сесія»: «Ведучий дає учасникам таку інструкцію: “Уявімо, що вчора в нашій групі був ще один учасник, який не все зрозумів (або дещо зрозумів неправильно). Він буде ставити досить безглузді запитання, на які вам доведеться давати ясні, точні та лаконічні відповіді” (Дімітрова-Бурлаєнко, 2018: 338) або вправу «Пари слів»: «Кожен учасник вигадує два слова, що не мають прямого логічного зв'язку, й озвучує їх. Сусід, який сидить праворуч, формулює логічно правильну пропозицію, що пов'язує

ці два слова. Припустимо, названі слова «закон» і «костюм». Речення, що їх пов'язує, може бути, наприклад, таким: «У законі «Про національну поліцію» зазначено, що до літньої повсякденної форми одягу належить костюм (кітель і брюки)». Обговорення: Які варіанти відповідей запам'яталися? Які видаються найбільш цікавими?» (Дімітрова-Бурлаєнко, 2018: 341).

У межах застосування методу творчого навчання доцільно запропонувати студентам скласти сенкан – вірш із п'яти рядків. Викладач подає формулу і зразок, а також наводить орієнтовні теми, пов'язані з майбутньою професійною діяльністю, наприклад: Держава», «Право», «Безпека», «Правопорушення», «Відповідальність», «Варта» та ін.

Формула:

1. Тема (іменник).
2. Опис (два прикметники).
3. Дія (три слова).
4. Ставлення (фраза – чотири слова).
5. Перефразування сутності (одне слово).

Зразок:

1. Освіта.
2. Важлива, професійна.
3. Кличе, вчить, надихає.
4. Усвідомлене визначення в житті.
5. Фах.

Таке творче завдання активізує аналітичне мислення курсантів (зіставлення понять і формулювання висновків), спонукає до синтезу уже наявних знань (глибоке вивчення теми, виокремлення й поєднання сутнісних ознак предмета обговорення), сприяє розвитку усного і писемного мовлення (чіткий, стислий і осмислений виклад щодо бачення обговорюваної теми).

Продуктивним у розвитку комунікативної компетентності майбутніх працівників правоохоронних органів, на нашу думку, є застосування *методу ментальних карт*, сутність якого полягає в альтернативному записі інформації з метою її упорядкування й отримання гармонійного цілого.

Дослідники зауважують: «ментальні карти можуть створюватись як способом малювання, так і шаблонним способом – у межах комп'ютерних програм» (Романовський, 2018: 188), наголошуючи, що «власноручне створення ментальної карти дозволяє актуалізувати креативне мислення студента, а індивідуальний режим виконання стає позитивним в аспекті

збереження комфорту мисленнєвої діяльності, у результаті чого ментальна карта є інструментом особистісно-сенсового відображення думки студентів на задану тему (Романовський, 2018: 188).

Так, під час вивчення фахової термінології на занятті з української мови професійного спрямування доречно запропонувати курсантам створити ментальну карту на тему «Правнична термінологія». Засвоєння теми «Стилі сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні» стане більш успішним, якщо вдається до складання ментальної карти «Особливості професійного спілкування поліцейського: науковий та офіційно-діловий стилі».

Цілком погоджуємося з О. Долгопол у тому, що за допомогою ментальних карт можна забезпечити динамічність та ефективність заняття будь-якого типу (Долгопол, 2018: 79).

Важливим є також застосування *тренінгових технологій*, які, як стверджують дослідники, «дозволяють створити умови для саморозкриття особистості студента з метою реалізації його комунікативних україномовних компетентностей у змодельованих ситуаціях майбутньої професійної діяльності» (Долгопол, 2019: 80).

Учені відзначають, що у вищій школі ефективним є застосування трансформаційних, питально-відповідних, імітаційних і репродуктивних мовленнєвих тренінгів (Пассов, 1967: 42). З огляду на це, вважаємо за доцільне на заняттях з української мови професійного спрямування застосувати імітаційний тренінг «Компакт-опитування», який сприяє підвищенню рівня комунікативності. Три учасники обирають собі соціальну роль (старший інспектор з озброєння, патрульний поліцейський, інспектор підрозділу дізнання [назви ролей наші – І. Голопич] та ін.) і сідають у центр кола. Решта гравців ставлять їм одне й те саме запитання. Кожен із тих, хто сидить у центрі кола, повинен відповісти на нього відповідно до ролі (час на підготовку відповіді – 3 секунди), попередньо визначивши обсяг свого висловлювання (1, 3, 10 речень). Точність виконання завдання контролює «охоронець часу» (Волкова, 2006: 215). На нашу думку, варто ввести ще одну роль – «охоронець слова», який має

слідкувати за правильністю мовлення учасників тренінгу, занотовувати допущені помилки, які після завершення тренінгу необхідно обов'язково проаналізувати, з'ясувати причини їх виникнення і визначити способи подолання.

Висновки

Викладене уможливорює висновки про те, що застосування інноваційних технологій, зокрема проєктної технології навчання, технології творчого навчання, методу ментальних карт і тренінгових технологій, забезпечить ефективне формування комунікативної компетентності майбутніх поліцейських на заняттях з української мови професійного спрямування.

Перспективу дослідження вбачаємо в ретельному вивченні можливостей застосування інноваційних технологій на заняттях з української мови професійного спрямування з метою формування комунікативної компетентності майбутніх працівників правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Александрова В. В. Креативна система навчання англійської мови. *Вісник Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. Серія «Мовознавство»*. 2008. Вип. 14. С. 21–25.
2. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: навчальний посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2006. 256 с.
3. Дімітрова-Бурлаєнко С. Д. Підготовка студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у професійній діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків: [б. в.], 2018. 358 с.
4. Долгопол О. Використання ментальних карт у підготовці викладачів ВМНЗ. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2018. № 1. С. 73–80.
5. Долгопол О. Тренінгові технології на заняттях з української мови за професійним спрямуванням. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2019. № 2 (65). С. 79–84.

6. Зосименко О. В. Особливості організації проектної діяльності студентів під час вивчення педагогічних дисциплін. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2005. 44 с.

7. Інноваційні педагогічні технології (ІПН): посібник. За ред. О. І. Огієнко. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих, 2015. 314 с.

8. Канівець С. Використання кейс-методу при вивченні другорядних членів речення. *Урок української*. 2006. № 8–9. С. 49–52.

9. Кіндрат І. Використання інтелект-карт у плануванні та організації навчального процесу. *Нова педагогічна думка*. 2012. № 4. С. 153–156.

10. Клачко Л. М. Використання інтелектуальних карт у плануванні та організації освітнього процесу. *Інформаційно-методичний вісник*. Тербовля, 2015. С. 16–19.

11. Ковальова С. М. Технологія застосування кейс-методу в професійній підготовці вчителя в Україні. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2017. Вип. 3 (89). С. 100–104.

12. Лук'янова Л. Б. Тренінгові технології в освіті дорослих. *Освіта впродовж життя: вимоги часу*. Київ: Едельвейс, 2012. С. 163–167.

13. Оксентюк Н. В. Можливості застосування ментальних карт у навчальному процесі. *Технології навчання: науково-методичний збірник*. Рівне: НУВГП, 2015. Вип. 5. С. 194–208.

14. Пассов Е. И. Коммуникативные упражнения. Москва: Просвещение, 1967. 96 с.

15. Пометун О. І. Основи критичного мислення. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2010. 216 с.

16. Резван О. Застосування кейс-методу у формуванні професійно-рефлексивної позиції майбутніх фахівців [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/23061/1/Rezvan_Zastosuvannia_2015.pdf (дата звернення: 05.08.2020).

17. Романовський О. Г., Гриньова В. М., Резван О. О. Ментальні карти як інноваційний спосіб організації інформації в навчальному процесі вищої школи. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Т. 64. № 2. С. 185–196.
18. Самошкіна Т. Г. Проектная деятельность на уроках биологии. *Педагогическое мастерство*. Москва: Буки-веди, 2012. С. 138–140.
19. Селезньова Г. О., Іпполітова І. Я. Запровадження тренінгів у навчальний процес з метою формування компетентного фахівця. *Бізнес Інформ*. 2013. № 4. С. 428–433.
20. Сікорська С. Використання методу кейс-стаді та його місце в системі інноваційних технологій в начальному процесі [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/3104> (дата звернення: 15.08.2020).
21. Слатвінська О. А. Використання «Кейс»-методу як засобу формування дидактичних комплексів у професійно-технічній освіті. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць*. Київ-Вінниця: Планер, 2012. Вип. 33. С. 158–164.
22. Солодовник А. О. Mind-mapping як інструмент організації самостійної роботи курсантів з фізики. *Інформаційні технології в освіті*. Херсонський державний університет. 2012. № 12. С. 201–205.
23. Терно С. О. Критичне мислення – сучасний вимір суспільчознавчої освіти. Запоріжжя: Просвіта, 2009. 268 с.
24. Технології розвитку критичного мислення учнів. [Кроуфорд А., Саул В., Метью С., Макінстер Д.]. Київ: Плеяди, 2006. 220 с.
25. Тележкіна О. О. Застосування методів технології розвитку критичного мислення у викладанні фахової української мови. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ*. Київ: КНЕУ, 2016. С. 207–210.
26. Тележкіна О. О. Застосування проектної технології на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) у вищих навчальних закладах. *Нова педагогічна думка: науково-методичний журнал*. Рівне. 2014. № 2 (78). С. 141–144.

27. Тягло О. В. Критичне мислення: навчальний посібник. Харків: Основа, 2008. 189 с.

28. Шокіна Н. Б. Упровадження кейс-технології в підготовку магістрів педагогіки. *Наукові записки: збірник наукових статей*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. Вип. CV (105). С. 233–238.

29. Brattseva E. F., Kovalev P. The power of case study method in developing academic skills in teaching Business English (time to play). *Liberal Arts in Russia*. 2015. Vol. 4. № 3. С. 234–240.

30. Farrand P., Fearzana H., Hennessy E. The efficacy of the “mindmap” study technique”. *Medical Education*. 2002. Issue 36. P. 426–431.

31. Williams J. Technology education for teacher. Rotterdam; Boston: Sence Publisher, 2012. 265 p.

REFERENCES

1. Aleksandrova V. V. (2008). Kreatyvna systema navchannia anhliiskoi movy [Creative system of English language teaching]. *Visnyk Dnipropetrovskoho natsionalnoho universytetu imeni Olesia Honchara. Seriia «Movoznavstvo»*. 14 [in Ukrainian].

2. Volkova N. P. (2006). Profesiino-pedahohichna komunikatsiia [Professional and pedagogical communication]: navchalnyi posibnyk. Kyiv: VTs «Akademiiia», 256 [in Ukrainian].

3. Dimitrova-Burlaienko S. D. (2018). *Pidhotovka studentiv tekhnichnykh universytetiv do vyjavlennia kreatyvnoi kompetentnosti u profesiinii diialnosti* [Preparing students of technical universities to identify creative competence in professional activities] (Abstract of candidate’s thesis, Kharkiv National Pedagogical University n.a. G.S. Skovorody). Kharkiv, Ukraine [in Ukrainian].

4. Dolhopol O. (2018). Vykorystannia mentalnykh kart u pidhotovtsi vykladachiv VMNZ [The use of mental maps in the training of university teachers]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnyimi systemamy*. 1. 73–80 [in Ukrainian].

5. Dolhopol O. (2019). Treninhovi tekhnolohii na zaniattiakh z ukrainskoi movy za profesiinym spriamuvanniam [Training technologies in Ukrainian language classes for professional purposes]. *Naukovyi visnyk MNU imeni V. O. Sukhomlynskoho. Pedahohichni nauky*. 2 (65). 79–84 [in Ukrainian].

6. Zosymenko O. V. (2005). Osoblyvosti orhanizatsii proektnoi diialnosti studentiv pid chas vyvchennia pedahohichnykh dystsyplin [Features of the organization of project activity of students during studying of pedagogical disciplines]. Sumy: SumDPU im. A. S. Makarenka. [in Ukrainian].

7. Ohienko O. I. (Ed.). (2015). Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii (IPN). [Innovative pedagogical technologies]. Kyiv: Instytut pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh [in Ukrainian].

8. Kanivets S. (2006). Vykorystannia keis-metodu pry vyvchenni druhoriadnykh chleniv rechennia [The use of the case method in the study of secondary members of the sentence]. *Urok ukrainskoi*. 8–9. 49–52 [in Ukrainian].

9. Kindrat I. (2012). Vykorystannia intelekt-kart u planuvanni ta orhanizatsii navchalnoho protsesu [The use of intelligence maps in the planning and organization of the educational process]. *Nova pedahohichna dumka*. 4. 153–156 [in Ukrainian].

10. Klachko L. M. (2015). Vykorystannia intelektualnykh kart u planuvanni ta orhanizatsii osvitnoho protsesu [The use of smart maps in the planning and organization of the educational process]. *Informatsiino-metodychnyi visnyk*. Terebovlia, 16–19 [in Ukrainian].

11. Kovalova S. M. (2017). Tekhnolohiia zastosuvannia keis-metodu v profesiinii pidhotovtsi vchytelia v Ukraini [Technology of application of the case method in teacher training in Ukraine]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. Pedahohichni nauky*. 3 (89). 100–104 [in Ukrainian].

12. Lukianova L. B. (2012). Treninhovi tekhnolohii v osviti doroslykh [Training technologies in adult education]. *Osvita vprodovzh zhyttia: vymohy chasu*. Kyiv: Edelveis, 163–167 [in Ukrainian].

13. Oksentiuk N. V. (2015). Mozhlyvosti zastosuvannya mentalnykh kart u navchalnomu protsesi [Possibilities of using mental maps in the educational process]. *Tekhnolohii navchannia: naukovo-metodychnyi zbirnyk*. Rivne: NUVHP, 5. 194–208 [in Ukrainian].
14. Passov E. I. (1967). Kommunikativnyie uprazhneniya [Communicative exercises]. Moskva: Prosveschenie [in Russian]
15. Pometun O. I. (2010). Osnovy krytychnoho myslennia [Fundamentals of critical thinking]. Ternopil: Navchalna knyha-Bohdan [in Ukrainian].
16. Rezvan O. (2015). Zastosuvannya keis-metodu u formuvanni profesiino-refleksyvnoi pozytsii maibutnikh fakhivtsiv [Application of the case method in the formation of professional-reflexive position of future specialists]. Retrieved from: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/23061/1/Rezvan_Zastosuvannya_2015.pdf [in Ukrainian].
17. Romanovskyi O. H., Hrynova V. M., Rezvan O. O. (2018). Mentalni karty yak innovatsiinyi sposib orhanizatsii informatsii v navchalnomu protsesi vyshchoi shkoly [Mental maps as an innovative way of organizing information in the educational process of higher education]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*. Vol. 64 (2). 185–196 [in Ukrainian].
18. Samoshkina T. G. 2012. *Proektnaya deyatel'nost na urokah biologii* [Project activities in biology lessons]. Pedagogicheskoe masterstvo. Moskva: Buki-vedi [in Russian].
19. Seleznova H. O., Ippolitova I. Ya. (2013). Zaprovadzhennia treninhiv u navchalnyi protses z metoiu formuvannia kompetentnoho fakhivtsia [Introduction of trainings in the educational process in order to form a competent specialist]. *Biznes Inform.* 4. 428–433 [in Ukrainian].
20. Sikorska S. (2013). Vykorystannia metodu keis-stadi ta yoho mistse v systemi innovatsiinykh tekhnolohii v nachalnomu protsesi [The use of the case study method and its place in the system of innovative technologies in the initial process]. Retrieved from: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/3104> [in Ukrainian].

21. Slatvinska O. A. (2012). Vykorystannia «Keis»-metodu yak zasobu formuvannia dydaktychnykh kompleksiv u profesiino-tekhnichnii osviti [The use of the "Case" method as a means of forming didactic complexes in vocational education]. *Suchasni informatsiini tekhnologii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy: zbirnyk naukovykh prats*. Kyiv-Vinnytsia: Planer, 33. 158–164 [in Ukrainian].

22. Solodovnyk A. O. (2012). Maind-mapping yak instrument orhanizatsii samostiinoi roboty kursantiv z fizyky [Maind-mapping as a tool for organizing independent work of cadets in physics]. *Informatsiini tekhnologii v osviti. Khersonskyi derzhavnyi universytet*, 12. 201–205 [in Ukrainian].

23. Terno S. O. (2009). *Krytychne myslennia – suchasnyi vymir suspilchoznavchoi osvity* [Critical thinking is a modern dimension of social science education]. Zaporizhzhia: Prosvita, [in Ukrainian].

24. Krouford A., Saul V., Metiu S., Makinster D. (2006). *Tekhnologii rozvytku krytychnoho myslennia uchniv* [Technologies for the development of students' critical thinking]. Kyiv: Pleiady [in Ukrainian].

25. Tieliezhkina O. O. (2016). Zastosuvannia metodiv tekhnologii rozvytku krytychnoho myslennia u vykladanni fakhovoi ukrainskoi movy [Application of methods of technology of development of critical thinking in teaching of professional Ukrainian language]. *Stratehii mizhkulturnoi komunikatsii v movnii osviti suchasnoho VNZ*. Kyiv: KNEU. 207–210 [in Ukrainian].

26. Tieliezhkina O. O. (2014). Zastosuvannia proektnoi tekhnologii na zaniattiakh z ukrainskoi movy (za profesiinym spriamuvanniam) u vshchychkh navchalnykh zakladakh [Application of project technology in Ukrainian language classes (for professional purposes) in higher educational institutions]. *Nova pedahohichna dumka: naukovo-metodychnyi zhurnal*. Rivne. 2 (78). 141–144 [in Ukrainian].

27. Tiahlo O. V. (2008). *Krytychne myslennia* [Critical thinking]. Kharkiv: Osnova [in Ukrainian].

28. Shokina N. B. (2012). Uprovadzhennia keis-tekhnologii v pidhotovku mahistriv pedahohiky [Introduction of case technology in the training of masters of pedagogy]. *Naukovi zapysky: zbirnyk naukovykh statei. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, CV (105)* [in Ukrainian].

29. Brattseva E. F., Kovalev P. (2015). The power of case study method in developing academic skills in teaching Business English (time to play). *Liberal Arts in Russia*. 4 (3) [in English].

30. Farrand P., Fearzana H., Hennessy E. (2002). The efficacy of the “mindmap” study technique”. *Medical Education*, 36 [in English].

31. Williams J. (2012). *Technology education for teacher*. Rotterdam; Boston: Sence Publisher [in English].